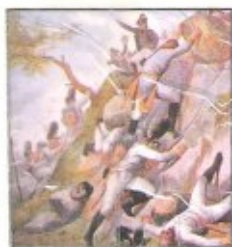
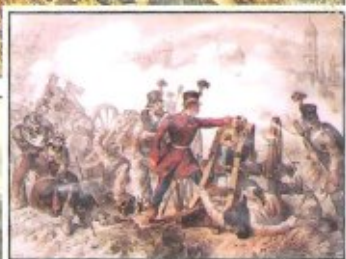

Petr Čornej, Pavel Bělina

SLAVNÉ BITVY NAŠI HISTORIE

MARSYAS

ZVOLEN

(10. – 13. 6. 1919)

Po vyhlášení samostatnosti v říjnu 1918 obsadily české vojenské jednotky postupně území Horních Uher. Ultimátum dohodových mocností ohledně územních ztrát dalo v Budapešti moc do rukou bolševické vlády, která chtěla obnovit Uhersko v předválečných hranicích a spojit se s Ruskem. Koncem května 1919 zaútočila maďarská rudá armáda na čs. vojska a dobyla část Slovenska. V bojích u Zvolenu však čs. jednotky pod velením plukovníka Šnejdárka během června 1919 odrazily nápor protivníka a přešly do protiútoků. Pod vlivem Dohody pak bylo uzavřeno příměří, které konstituovalo dnešní slovensko-maďarskou hranici.

„... *Toť ta zem, která dnes chce, aby ste s ni sňali pouto, okem slzavým pohlíži k Čechům a volá: Pojd'te, pojd'te pomoci! Jsme otroci, ale máme též houževnatost otroků. Přijďte k nám, a prisaháme, že s vámi vytrváme v boji!*“ Tato slova pronesl 15. listopadu 1918 slovenský politik a právě ustanovený místopředseda poslanecké sněmovny Metod Matej Bella.

Počátkem listopadu 1918 se spontánní vyhlášení samostatnosti rozšířilo po většinu území českých zemí. Pohraniční okresy byly do konce roku obsazeny nově tvořeným vojskem, které dalo jednoznačně najevo, která národnost bude ve vznikajícím státě dominantní. V prosinci 1918 tak byly takzvané historické země v podstatě zabezpečeny. Velkou otázkou ale zůstávalo území druhé části složeného názvu nového státu. Slovensko jako geografický pojem neexistovalo a úvahy o jeho území se občas pohybovaly až na hranicích fantasmie. Bylo jasné, že jižní hranice dosavadní Horní země (a tím i jižní hranice Československa) budou tam, kde je narýsují bodáky československého vojska.

Ofenzivní tlak domácího československého vojska, doplňovaného od ledna 1919 legionáři jednotkami, a politický nátlak dohodových mocností prosadily ruku v ruce provizorní demarkační čáru mezi Československem a Maďarskem, kterou určila již dne

25. listopadu 1918 válečná rada Dohody. V polovině února 1919 byla tato demarkační čára na československý nátlak posunuta značně k jihu. Tím se k Československu dostala území s čistě maďarským obyvatelstvem, která musela být obsazena vojskem. Po dodatečném souhlasu představitelů vítězných mocností na mírové konferenci v Paříži vydává 7. dubna 1919 československé ministerstvo národní obrany směrnici pro postup vojska na novou demarkační čáru. Až 28. dubna vydává vrchní velitel na Slovensku, italský generál Piccione, operační směrnici pro postup vojsk. Jemu podřízené jednotky se v následujícím týdnu dávají na pochod.

Mezitím se však osudově změnila politická situace v Maďarsku. Maďarská Károlyiho vláda dostává 20. března ultimatum o nové demarkační čáře a je jí naznačeno, že tato čára se pravděpodobně stane novou státní hranicí. Maďarsko tedy nepřichází jen o Poszony (Bratislavu) a Kassu (Košice), ale bývalá Horní země se rozšiřuje i o Salgótarján a Miskolc, území již čistě maďarská. Károlyi předává vládu sociálním demokratům, 22. března se představitelem „proletářské moci“ stává Béla Kun, který okamžitě vyhláší diktaturu proletariátu a revoluční válku.

Bolševické Rusko, jehož armády v té době dobývají Ukrajinu, nadšeně vítá nového spojence. Lenin a Trockij vidí naději na prosaze-

ni své vize světové revoluce. Co na tom, že probuzený maďarský nacionalismus je zcela protikladný proklamovanému internacionálistu, ostatně i velký bratr za ním pouze skrývá velkoruské imperiální ambice. Maďarské vojenské vedení, posílené v Rusku vyškolenými komisaři, se rozhoduje dobýt Horní zemi a přes Karpaty se spojit s bratry ve zbrani.

Postup slabých československých jednotek na přikázanou demarkační čáru se během května mění v katastrofu. Druhá pěší brigáda domácího vojska je poražena u Salgótarjánu, 6. divize italských legií u Miskolce. Rychle naverbované maďarské revoluční pluky, prochnuté ovšem nacionální ideou, zahajují koncem května 1919 útok dvěma směry, přes Košice na Prešov, vstříc Rudé armádě, a přes Lučenec a Zvolen na Žilinu. Oba útoky probíhají úspěšně, do jejich rukou padá Lučenec, Krupina, Levice, Nové Zámky, Banská

Štiavnica, Detva, Rimavská Sobota, Košice, Margecany, Prešov. V posledním místě vzniká dokonce pýcha glorifikátorů minulého režimu, takzvaná Slovenská sovětská republika, dosazená cizími bodáky.

Jen těžko se nový československý stát vzpamatovává z euforie – přišly všední dny a kromě politických a ekonomických těžkostí přichází též válka. Válka o hranice, válka o vlast. Česká společnost se probouzí jen velice pomalu, o to rychleji se však musí probudit její armáda. Francouzští generálové a důstojníci 1. června střídají málo spolehlivé italské velitele, jejichž promaďarské sympatie pocházejí ještě z poloviny minulého století. Opěvovaní ruští legionáři jsou stále v nedohlednu, a tak se musí vzít za vědek podceňovanými „rakušáky“, čili domácím vojskem.

Kromě útoku směrem na Košice a Prešov měly maďarské jednotky za cíl i Lučenec, Zvolen a Žilinu, čímž chtěly svého protivníka

Plukovník Šnejdár se svým štábem na vrchu "Kalvária pri Banskej Štiavnici" v červnu 1919.

Slovenská hranice v období bojů o Slovensko (1919).

rozdělit na dvě části a jeho východní skupinu obklíčit. Tomuto plánu měla zabránit nově organizovaná česká 2. pěší divize, jíž velel od 4. června plukovník francouzských legií a veterán Cizinecké legie Josef Šnejdárk. Praporey a pluky divize, rozbité v bojích na Ipelu, se postupně znovu formovaly a spolu s novými jednotkami ustupovaly v hornatém terénu za urputných bojů od jedné obranné čáry k druhé. Necelý týden stačil Šnejdárkovi ke konsolidaci podřízených vojsk a po jejich doplnění posilami se rozhoduje k útočným akcím.

Ráno 10. června zahajuje 2. pěší brigáda plukovníka Hanáka demonstrační útok na Zvolen. Její levé křídlo prochází náročným lesnatým horským terénem a překvapivě se objevuje v boku maďarských vojsk. Zároveň Šnejdárk vysílá do boje i pravé křídlo, skupinu majora Bláhy, která odpoledne vstupuje do Banské Štiavnice. Všechny maďarské útoky následujícího dne byly odrazeny a 2. divize tak může pokračovat v útoku. Šnejdárk mění

směr úderu a nařizuje na 13. června obchvatný útok na Zvolen. Hanákova brigáda čítá celkem deset pěších praporů, proti nim stojí dva maďarské pluky, internacionální prapor, složený hlavně z vídeňských dobrovolníků a nepočetné oddíly nepravidelných dělnických milicí.

Kombinací útoků na široké frontě s vojenskými demonstracemi dosahují české jednotky při malé převaze sil operačního překvapení. Hanák zahajuje za svítání 13. června útok, střídá úder v centru a na křídlech. Po čtyřech hodinách dosahují jeho jednotky prvních úspěchů: dominantní kóty, ovládající hronské údolí, jsou v českých rukou. Poté přichází prudký úder na střed sestavy nepřítele a před polednem je dobytá klíčová pozice maďarské obrany, vesnice Hajníky. Kolem poledne dosahují první jednotky Zvolena, fronta je proražena do hloubky deseti kilometrů a protivník rychle ustupuje. Do českých rukou se tak dostává celý střední tok Hronu a maďarské velení již

nemá zálohy, kterými by mohlo průlom přehradit.

Dobytí Zvolena znamená obrat v bojových akcích. Československá armáda se ujímá iniciativy a její velení si stále udržuje nedotčené zálohy. Maďarský plán na průlom k Žilině je odvrácena naopak, uprostřed maďarské fronty zeje mezera o šířce několika desítek kilometrů. Celému levému křídlu Maďarů, bojujícímu mezi Novými Zámky a Levicemi, tak vzniká hrozba úderu do týlu. Šnejdárek okamžitě využívá situace a rozděluje své síly. Část z nich pokračuje v postupu jižním směrem a prodírá se horským terénem k Lučenci. Jádro divize je ale soustředěno v hrnském údolí a přechází k útoku na Levice, do týlu maďarského uskupení. Rozpoutávají se týdenní prudké boje, ve kterých jsou vyčerpány poslední maďarské zálohy. Na 25. června je plánován generální útok československé armády v celé oblasti dolního toku Hronu.

Vědomo si své kritické situace, souhlasí maďarské armádní velení s uzavřením příměří a stažením za demarkační čáru. Národní elán maďarského obyvatelstva v konfrontaci s komunistickou realitou po dvou měsících vyprchal. Původního plánu na spojení s rudoarmějci na Ukrajině nebylo dosaženo, sama Moskva tváří v tvář útoku Děnikinových vojsk musí zapomenout na sny o proniknutí do dunajské kotliny. Maďarští bolševici již karpatské průsmyky rudé záplavě neotevrou.

V červnu 1919 se na bojištích rozhodovalo o dalších osudech i o názvu země pod Tatrami. Výsledek válečného střetnutí měl světu

ozřejmit, zda tento kraj zůstane Félvidékem, či se stane Slovenskem. O tom, že nakonec zvítězila druhá varianta, rozhodla statečnost a vytrvalost desetitisíců českých vojáků. Přes 800 Čechů padlo a téměř tři tisícovky jich byly raněny ve válce o Slovensko. Bez těchto obětí by Andrej Hlinka a všichni jeho následovníci jen těžko mohli spřádat a realizovat své plány.

Válečné střetnutí s Maďarskem, ač nemělo jednoznačně úspěšný průběh, důstojně navázalo na činnost zahraničních jednotek na frontách světové války a sibiřských pláních. Též úcta, prokazovaná čelným představitelům legionářů i bojovníkům o Slovensko, byla během dvacátých let mimořádná. Bohužel, většina z nich (Beran, Čeček, Gajda, Hanák, Husák, Podhajský, Šnejdárek) do poloviny třicátých let z věkových či jiných důvodů z armády odchází. Vojenská elita přichází o své politicky orientované příslušníky a stává se poslušnou vykonavatelkou vůle elity politické. Tato vlastnost, blahodárná pro demokracii v klidných a vyrovnaných obdobích, se stala v mezní situaci československého podzimu 1938 jednou z příčin státní katastrofy. Po přijetí mnichovských podmínek, pouhým nedemokratickým rozhodnutím prezidenta a vlády, bez souhlasu zákonodárny instituce, nedokázal nikdo z nepolitických a nestranických generálů a důstojníků opravdově vystoupit na obranu státu a demokracie. Toto politické pochybení se vymstilo i vojenské elitě samé – během šesti let odboje ztratila více svých příslušníků, než mohly činit bojové ztráty v jakékoli válce.

